

erinomaista informaatiota, muun muassa helluntaiherätyksen leviämistä. Ne on myös on laadittu huolellisesti. Myös kirjan kartat ovat varsin huolellisesti laadittuja ja selkeitä. Kuvitus palvelee hyvin tutkimusta, ja kuvien valinta vaikuttaa harkitulta.

Kokonaisuutena katsoen Jouko Ruohomäki on toteuttanut tutkimustavoitteensa varsin onnistuneesti. Helluntailaisuuden alkuvaiheesta Suomessa on nyt käytettävissä perusteellinen ja samalla seikkaperäinen kuvaus, joka tuo esille uutta tietoa 1900-luvun alkupuolen uskonnollisesta tilanteesta Suomessa. Tässä suhteessa väitöskirjaa on pidettävä eräänlaisena pioneerityönä.

JOUKO TALONEN
PROF., VANTAA

**JOONA SALMINEN (TOIM.)
Kristillisyyden elämäntapana:
Suomalaisen Teologisen
Kirjallisuusseuran symposiumissa marraskuussa
2013 pidetyt esitelmät.
STKSJ 280. Helsinki:
Suomalainen Teologinen
Kirjallisuusseura 2014.
186 s.**

Kristillisyyden elämäntapana -teoksen kahdentoista artikkelin kirjoittajat analysoivat suomalaisen kristillisyyden lähihistorian, nykyisyyden ja tulevaisuuden ilmenemisen piirteitä. Joona Salminen on toimittanut kirjan Suomalaisen Teologisen Kirjallisuusseuran symposiumin puheenvuorojen pohjalta. Toisistaan eroavista yhteiskuntatieteellisistä, teologisista ja filosofisista lähestymistavoistaan huolimatta yksiin kansiin kootut tekstit muodostavat yllättävän helposti luettavan ja eteenpäin kulkevan kokonaisuuden. Kirjan ni-

mi liittyy kristinuskon näkymisen ihmisen elämässä yksilöllistä henkisyttä ja hyvinvointia korostaviin liifestyle-trendeihin. Mitä kristillisyyden elämäntapana oikeastaan nykyään voi olla, yksilöllisesti määriteltyä vai kulttuurisesti tai edes yhteisöllisesti jaettua?

Risto Saarisen esipuheessa elämäntapaa kuvataan kristinuskon uskonnollisina piirteinä ja arkisina käytänteinä. Glockin ja Starkin muotoilemien uskonnon ulottuvuuksien avulla kristillisyyden näkymistä suomalaisten elämässä tulkitsee myös Kati Niemelä kirjan ensimmäisessä artikkelissa. Niemelä kuvaa elämäntapakristillisyyttä osallistumisena julkisiin rituaaleihin, yksityisten rituaalien harjoittamisena, uskonkappaleiden tuntemisena ja totena pitämisenä sekä moraalisina asenteina. Kun tarkastellaan tilastoja kolmella vuosikymmenellä, huomataan että suomalaisten osallistuminen kirkolliseen toimintaan ja rituaaleihin sekä uskomukset ja arvostukset ovat muuttuneet. Suomalaisista noin kymmenesosa käy säännöllisesti uskonnollisissa tilaisuuksissa ja heistä neljännes on muiden kuin evankelisluterilaisen kirkkokunnan edustajia. Silti yksityinen uskonnonharjoitus on yhä julkisiin tilaisuuksiin osallistumista aktiivisempaa, sillä neljännes suomalaisista rukoilee päivittäin ja neljännes kerran vuodessa. Niemelä toteaa, että laskevat tilastokäyrät kertovat enemmän kirkollisuuden kuin kristillisyyden heikentymisestä.

Kristillistä elämäntapaa pitävät Suomen luterilaisessa kirkossa ahkerimmin yllä sen herätysliikkeisiin kuuluvat jäsenet, jotka ovat aktiivisia kirkon toiminnassa niin työntekijöinä kuin riviseurakuntalaisina. Hanna Salomäki valottaa herätysliikkeiden kesäjuhilla tehdyn kyselytutkimuksen avulla saatuja eroja eri liikkeisiin kuuluvien uskomuksissa, uskonnon harjoittamisessa ja moraalikäsitelmissä sekä vertaa niitä laajempaan koko suomalaista väestöä koskevaan aineistoon.

Tilastot ja haastatteluaineistot eivät kuitenkaan kerro, toimivatko ihmiset arjessa uskomustensa ja arvonsa mukaan tai millaisia merkityksiä he toimintaansa liittävät. Kotimaa Oy:n kirkon jäsensegmentointiin perustuvassa katsauksessaan Mikko Hintsala kuvaa, miten osallisuus rakentuu ihmisten toiminnasta ja valinnoista, eikä osallisuuden kokemusta voi kukaan ulkopuolelta synnyttää. Osallistuminenkin muuttuu tulevaisuudessa entistä enemmän arvo- ja projektilähtöiseksi, jossa hetket ja yhdistävät teemat saavat ihmiset liikkeelle, mutta eivät sitoutumaan pitkäjänteisesti traditioiden tai instituution ehdoilla. Osallisuuden ja osallistamisen käsitteet jättävät hieman hämäräksi sen, mikä on osallisuuden kohde. Hintsalan katsauksesta jää vaikutelma, että kristillisen elämäntavan tulevaisuutta pohdittaessa ihmisen suhde organisaatioon on olennaisempaa kuin hänen suhteensa kristilliseen sanomaan tai yhteisöön. Halu määrittää osallistumisensa ja osallisuutensa itse voidaan nähdä osaksi sekularisaatiokehityksestä, jossa kirkkojen ja kristillisen uskon yhteiskunnallinen merkitys heikkenee, ja ihmiset eriytyvät paitsi kirkoista myös toisistaan.

Johanna Hurtigin vanhoillilestadiolaisten lasten väkivaltakokemuksia ja niiden yhteisöllistä käsitelyä erittelevä artikkeli osoittaa, ettei vahvasti kirkkoon sitoutunut yhteisökään ole jäsenilleen pelkkä onnela. Hurtigin analyysissä fyysistä ja seksuaalista väkivaltaa lapsena kokeneet ja sitä tehneet hakevat ratkaisua yhteisössä sen kristillistä oppia ja ihanteita soveltamalla myös kriisitilanteessa. Anteeksiantamus ja "armon aurinko" valaisevat hyväksikäyttäjät, mutta luovat uhrille velvoitteen unohtaa ja vaieta ja jättävät heidät "armon varjoon". Samaan tapaan ideologinen myytti suurperheenäidistä toimii väsymyksen esiin tuomisen esteenä ja piilottaa äitien tekemän fyysisen väkivallan vaikeutumisen alle.

Kannattaako kristillisyyttä yhteisössä jaettuna selkeänormisena elämäntapana edes tavoitella? Koe-tusta väkivallasta huolimatta joillekin siitä selvinneille lapsena opittu usko on toiminut voimavarana kriisissä, mikä puolestaan on vahvistanut moraalista toimijuutta ja halua muuttaa yhteisöä. Opit ovat muotoutuneet jäsenten elämää ohjauviksi, rakentaviksi tai haittaaviksi toimintatavoiksi. Jos kristillisyyden elämäntapana on Raamatun tulkitsen yhteisöllisessä kontekstissa tulkitsijan esiympäristön mukaan, kuten Björn Vikström Raamatun hermeneutiikkaa käsittelevässä artikkelissaan kuvaa, ja tulkinnan soveltamista käytännön toimintaan, on tässä vahva esimerkki kristillisyydestä elämäntapana. Sen seuraukset ja vaikutukset eivät vain näytä olevan lifestyle-tyyppistä hyvinvointia.

Yhteisön itseymmärryksellä on vaikutusta sen käytännön sovelluksiin, kuten Risto Saarisen artikkelista käy ilmi. Saarinen suosittelee kirkolle identifiointia selvemmin totuus-yhteisöksi. Opillisten erottelujen tarkentuessa hahmottuisivat kirkon sisäisetkin erot väijäämättä selkeämmin. Erimielisyyden ja erilaisuuden kohtaaminen kasvattavat Saarisen mukaan erilaisuuden sietoa. Totuusyhteisönä kirkko voi kyetä kohtaamaan aidommin nykyihmisen olennaiset teologiset kysymykset. Saarinen ei ota huomioon sitä, että erojen tekeminen ja erilaisuuden kohtaaminen eivät välttämättä lisää sietämistä. Protestantisilla kirkkoilla on ollut pian 500 vuotta taipumus sirpaloitua yhä pienemmiksi yhteisöiksi.

Johan Bastubackan ja Päivi Linnoinen artikkelit kertovat, miten kristillisen uskon yhdessä todeksi elämisen tapojen ei ole pakko perustua opillisten keskustelujen varaan. Luostariperinteessä käytetty rituaalinen hiljaisuus on Suomessa löydetty uudelleen. Bastubacka tarkastelee hiljaisuuden retriittejä rituaaleina, jotka synnyttävät yhteenkuuluvuutta ei-tekemisen sekä kommuni-

kaatiosta ja sosiaalisista hierarkioista luopumisen kautta. Linnoinen luonnehtii hiljaisuutta Anna-Maija Raittilan kokemukselliseksi elämäntavaksi, mikä avasi häntä lähimmäiselle, rukoukselle ja Jumalalle.

Kokoelman irrallisimmaksi osaksi jää alakoulun uskonnon oppikirjojen virsiviittauksien tapoja ja konteksteja luokitteleva Jenni Urposen artikkeli. Virret eivät näytä tulevan osaksi rivikristityn elettyä arkea, vaan jäävät oppimateriaaleissa kirkollisiin tilanteisiin ja ajankohtiin sekä kirkon ammattilaisten haltuun. Urposen peräänkuuluttama oppikirjojen virsiviittauksien sisällöntutkimus olisikin tarpeen. Kauneimmat joululaulut -tilaisuuksien kävijöiltä koottu kyselyaineisto osoittaa, miten jouluisin ihmiset turvautuvat traditioiden voimaan. Tapani Innanen kertoo, miten tunnelmaan ei välttämättä kaivata vahvoja kristillisiä merkityksiä, vaan tuttuus sävelissä ja sanoissa liittyy sukuun, suomalaisuuteen tai omaan henkilöhistoriaan. Myös yhdessä laulaminen tarjoaa emotionaalista merkityksiä, jotka tuovat ihmiset vuosi toisensa jälkeen laulutilaisuuksiin. Kristillinen elämäntapa näyttää lauluperinteen valossa olevan osa suomalaista elämänmuotoa ja tapaperinnettä enemmän kuin kristillisyyden todeksi elämistä.

Kristinuskoon kuuluu vahvasti pahasta kuolemasta pelastumisen toive. Kuolemasta pelastumista pohtivat myös naturalistiset filosofit. Uskonnonfilosofi Hanna Ronikonmäki erittelee modernien kuolemanfilosofien yrityksiä vastata ihmisen olemassaolonsa rajallisuuden tajuun ja siitä syntyvään kuolemanpelkoon. Vaikkei rationaalisella pohdinnalla pelosta pelastuttaisikaan, se voi olla mielekäs osa elämäntutkimuksen rakentamista ja voi tuoda selkeyttä kuolemaan liittyviin eettisiin keskusteluihin.

Toiseksi viimeisessä artikkelissa Niko Nojonen esittää, että kristillisyyttä elämäntapana on mahdollista lähestyä sosiaalisten suhteiden

ja moraalisen toiminnan kautta eikä vain filosofisen ja teologisen pohdinnan kautta. Alasdair MacIntyren mukaan jaetulta kristilliseltä elämäntavalta ovat vienneet pohjaa yhteiskunnalliset työhön ja tuotantoon liittyvät muutokset, jotka ovat muuttaneet myös moraalista ajattelua vähemmän yhtenäiseksi. Tätä sekularisaatiokehitystä voi MacIntyren mukaan vastustaa Aristoteleelta tutun käytännön käsitteen avulla. Käytännöllinen toiminta arkisessa ja pyhässä työssä ei ole vain välineellistä ja tuottavaa, vaan jo itse tekemiseen sisältyy päämäärä ja mielekkäys. Jotta kristillinen teismi olisi edelleen ihmiselle ymmärrettävä, sen merkityksen tulisi liittyä käytännön elämään ja sosiaalisiin suhteisiin.

Kristillinen elämäntapa näyttäytyy Noposen artikkelissa sosiaalisessa toiminnassa todeksi elettyinä, ei vain opillisten kappaleiden totena pitämisenä tai seksuaalimoraalisena arvostuksena. Muualla kokoelmassa kristillisyyden elämäntapana merkitsee artikkelien kirjoittajille suomalaisen kulttuuriin vuosisatojen aikana uponneita arvoja ja perinteitä, aktiivisuutta suhteessa kirkkoon, episteemistä tietämistä tai totena pitämistä, yhteisöllisesti muokkautuneita toimintatapoja tai yksilöllisesti tulkittuja elämänvalintoja.

Artikkelien niputtaminen teemaattisiin väliotsikoin olisi tehnyt kirjasta selkeämmin kokonaisuuden. Nyt kaikki kirjoittajat eivät ole eksplisiittisesti liittäneet tekstiään otsikon teemaan. Syvyyttä olisi tuonut muidenkin kristillisten suuntausten kuin luterilaisuuden laajempi huomioiminen. Tällaisenaankin kokoelma tarjoaa kattavan katsauksen ajankohtaiseen kirkolliseen tutkimukseen ja sekularisaatiokeskusteluun.

**TAINA KALLIOKOSKI
TEOL. MAIST., HELSINKI**